בְּאַפָּא מִצְרָאָה – בהדס הגדל במצרים, שהוא מין הדס דְּקָיְימֵי
שִׁבְעָה שִׁבְעָה בְּחַד קִינָּא – יוצאים בו שבעה עלים בשורה אחת,
דְּכִי נָתֵרֵי אַרְבָּעָה – שאף שנשרו ממנו ארבעה עלים שהם רוב
עליו, עדיין **פָּשׁוּ לְהוּ תְּלָתָא** – נשארו בו שלושה עלים ועבותו
קיימת, ועל זה אמרה הברייתא שאף שנשתיירו בו מיעוט כשר.
אָמַר אַבַּיֵי, שְׁמַע מִינָּהּ מהברייתא, הַאי אַפָּא מִצְרָאָה כָּשֵׁר לְהוֹשַׁעְנָא
– אותו הדס מצרי כשר לצאת בו ידי חובת נטילת לולב ומיניו.
מקשה הגמרא: **פְּשִׁיטָא** שיוצאים ידי חובה בהדס מצרי ומה
החידוש בזה. מתרצת הגמרא: **מַהוּ דְּתֵימָא הוֹאִיל וְאִית לֵיהּ** –
להדס זה **שֵׁם לְוָוִי** – שאינו נקרא 'הדס' אלא 'הדס מצרי', היינו
אומרים שלא **מִתְכַּשַּׁר, קָא מַשְׁמַע לָן** אביי **שהוא כשר** אף שיש לו
שם לווי. שואלת הגמרא: **וְאִי אָמְרָה** חכמי **נַמִּי** שהדס שיש לו שם לווי
פסול, ומניין שהוא כשר. עונה הגמרא: כיון שהתורה לא אמרה
בפירוש 'הדס' אלא 'עֵץ עָבוֹת' **אָמַר רַחֲמָנָא, מִכָּל מָקוֹם** – שהוא
כל שנקרא 'עץ עבות' הרי הוא בכלל זה, אף שלשמו יש שם לווי.
תָּנוּ רַבָּנָן, הדס **שִׁיבְּשׁוּ רוֹב עָלָיו וְנִשְׁאֲרוּ בּוֹ שְׁלֹשָׁה בַּדִּי** – ענפי הדס
שבכל אחד מהם יש שלושה עָלִין לַחִין במקום אחד, **כָּשֵׁר**. אבל
אם נשארו פחות משלושה עלים לחים בכל אחד מהם, פסול, כיון
שאינו עבות. **וְאָמַר רַב חִסְדָּא, וְצָרִיךְ שישארו שלושת העלים**
הלחים **בְּרֹאשׁ כָּל אֶחָד וְאֶחָד** מההדסים כדי שיהיה כשר, שעל ידי
שהעלים הלחים בראש ההדס יש שם הדר על כל ההדס, אבל אם
נשארו שלושת העלים באמצע ההדסים, פסול, כיון שאינו הדר.
שנינו במשנה: **נִקַּטַם רֹאשׁוֹ** של ההדס, פסול: **תָּנֵי עוּלָּא בַּר חִינָּנָא,**
הדס **שנִקַּטַם רֹאשׁוֹ וְעָלְתָה בּוֹ** במקום הקטימה **תְּמָרָה** – כמין פרי
ירוק, **כָּשֵׁר**, שעל ידי התמרה אין הקטימה ניכרת והרי זה כאילו
לא נקטם. **בְּעֵי רַבִּי יִרְמְיָה, נִקַּטַם רֹאשׁוֹ** של ההדס **מֵעֶרֶב יוֹם טוֹב,**
ונמצא שבבניסת החג ובשעה שנאגד עם הלולב לא היה ראוי
למצוותו, **וְעָלְתָה בּוֹ** – וגדלה במקום הקטימה **תְּמָרָה בְּיוֹם טוֹב**
וחזר ונעשה ראוי לאחר שכבר נאגד, **מַהוּ, האם יֵשׁ** דין **דְּחוּי אַצֵּל**
כל **מִצְוֹת** שבתורה כשם שיש דין דיחוי בקרבנות, שכיון שנדחה
שעה אחת, שוב אינו כשר להקרבה לעולם אף שנעשה ראוי, ואף
כאן כיון שבתחילת זמן מצוותו היה פסול אינו חוזר להכשרו, **אוֹ**
לָא, שדין דיחוי הוא רק בקדשים ולא בכל המצוות, וכאן ההדס
כשר.
שואלת הגמרא: **וְתִפְשׁוֹט לֵיהּ** לספק זה **מֵהָא דְּתָנֵן**, שחט חיה או
עוף **וְכָפָהוּ** – את הדם בעפר בידיו, **וְאחר** כך **נִתְגַּלָּה** הדם על ידי
הרוח שפיזרה את העפר, **פָּטוּר מִלְּכַסּוֹת** שוב, אבל אם מתחילה
כְּפָהוּ הָרוּחַ, חַיָּיב לְכַסּוֹת. וְאָמַר רַבָּה בַּר בַּר חָנָה אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן,
לֹא שָׁנוּ שאם כיסתה הרוח חייב לחזור ולכסות **אֶלָּא** באופן **שֶׁחָזַר**
הדם **וְנִתְגַּלָּה** לאחר שכיסתה אותו הרוח, **אֲבָל לֹא חָזַר וְנִתְגַּלָּה**
פָּטוּר מִלְּכַסּוֹת, שהרי הדם מכוסה ועומד. **וְהָוֵינַן בָּהּ** – והקשינו
בזה, **כִּי חָזַר וְנִתְגַּלָּה** הדם אחרי שכיסתה הרוח **אַמַּאי חַיָּיב לְכַסּוֹת,**
למה לא נאמר **שהוֹאִיל וְאִידְּחֵי** שעה אחת ממצות כיסוי, שהרי
כשהיה מכוסה בכיסוי הרוח נפטר ממצות כיסוי, ולא היה הדם
ראוי לבסותו, שוב **אִידְּחֵי** לגמרי וגם כשחזר ונתגלה יהיה פטור
מלכסות, **וְאָמַר רַב פָּפָּא, וְאת אוֹמֶרֶת** – מכח קושיא זו מוכח **שאֵין**
דין **דְּחוּי אַצֵּל מִצְוֹת** שנאמר בו הואיל ונדחה שוב לא יראה, ולכן
אף שהיה הדם דחוי שעה אחת מלקיים בו את מצות הכיסוי,
כשחזר ונהיה ראוי לבסותו, חייב לבסות. ואם כן יש לפשוט את
ספקו של רבי ירמיה לענין הדס שהיה דחוי וחזר להיות ראוי
שהוא כשר. דוחה הגמרא: **דְּרַב פָּפָּא גּוּפָא מְבַעְיָא לֵיהּ** – רבי
ירמיה הסתפק בדבריו של רב פפא עצמו, אם אכן מה שאמרה
המשנה שאם כסתו הרוח ונתגלה חייב לבסות הוא משום
שמִּיפְּשְׁטָה פְּשִׁיטָה לֵיהּ – פשוט לו לתנא **דְּאֵין דְּחוּי אַצֵּל מִצְוֹת,** ולפי
זה אכן נלמד שלֹא **שָׁנָה לְקוּלָּא וְלֹא שָׁנָה לְחוּמְרָא** אומרים כן, ויש
להקל בהדס שהיה פסול מתחילה וחזר להכשרו שהוא כשר. **אוֹ**
דִלְמָא מה שאמרה המשנה שחייב לבסות אינו משום שפשוט
לתנא שאין דיחוי אצל מצוות, אלא **סָפוּקֵי מְסַפְּקָא לֵיהּ** לתנא אם
יש דיחוי אצל מצוות או לא, ומספק החמיר והצריך לחזור ולבסות
את הדם שנתגלה אחרי שכיסתה אותו הרוח, ולפי זה רק לְחוּמְרָא
אַמְּרִינַן שאין דיחוי, אבל לְקוּלָּא כגון להכשיר את ההדס שהיה
דחוי **לֹא אַמְּרִינַן**, ויש לפסול אותו מספק, שמא יש דיחוי אצל
מצוות וההדס פסול. **תֵּיקוּ.**
שואלת הגמרא: **לֵימָא כְּתַנָּאֵי** – שמא נאמר שספקו של רבי ירמיה
שנוי במחלוקת תנאים, ששנינו בברייתא על דברי המשנה שאסור
למעט את ענבי ההדס המרובים על העלים ביום טוב כדי
להכשירו, שאם **עָבַר** וְלִקְּטָן ביום טוב, **פָּסוּל, דִּבְרֵי רַבִּי אֶלְעָזָר** (בֶּן)
[**בְּרַבִּי**] **צָדוֹק, וַחֲכָמִים מַכְשִׁירִין. סָבְרוּהָ** – הבינו חכמי בית המדרש
[שרצו לתלות את מחלוקתם אם יש דיחוי אצל מצוות או לא]
שאין לפרש שטעמו של רבי אליעזר ברבי צדוק שפסל הוא משום
תעשה ולא מן העשוי [שכיון שבשעת אגידת המינים היה ההדס
פסול, ואחר כך הוכשר מאליו על ידי שליקט את הענבים, נמצא
שלא נעשה מעשה האגידה בהכשר], משום **דְּכוּלֵּי עָלְמָא** – רבי
אלעזר ברבי צדוק וחכמים סוברים שלוּלָב **אֵין צָרִיךְ אֲגֻדָּה** – אין חיוב
לאגוד את הלולב עם ההדסים והערבות בשעת נטילת לולב, ואם
כן לא שייך כאן דין תעשה ולא מן העשוי, **וְגם אִם תִּמְצֵי לוֹמַר**
שרבי אלעזר ברבי צדוק סובר שלולב **צָרִיךְ אֲגֻדָּה**, מכל מקום אין
לפרש שטעמו של רבי אלעזר ברבי צדוק הוא משום 'תעשה ולא
מן העשוי', שהרי על לולב לא נאמר בתורה 'תעשה' שיהיה שייך
לדרוש 'ולא מן העשוי', ואף שבסוכה אמרה תורה 'תעשה', **לֹא**
יָלְפִינַן בבנין אב **לוּלָב מִסּוּכָּה דִּכְתִיב בָּהּ** 'תַּעֲשֶׂה' ודורשים 'תעשה
וְלֹא מִן הֶעָשׂוּי'. אלא **מַאי לָאו בְּהָא** – בדבר זה **קָמִיפַּלְגִי, דְּמַאן**
דְּפָסֵיל – רבי אלעזר ברבי צדוק **סָבַר, אַמְּרִינַן יֵשׁ דְּחוּי אַצֵּל מִצְוֹת,**
וכיון שבשעה שאגד את ההדס עם הלולב היה ההדס פסול ונקרא
עליו שם לולב של מצוה בשעה שהיה דחוי, הרי הוא דחוי לעולם
אף שליקט ממנו את ענביו, **וּמַאן דְּמַכְשֵׁיר סָבַר** – חכמים סוברים,
לֹא אַמְּרִינַן יֵשׁ דְּחוּי אַצֵּל מִצְוֹת אלא לענין קרבנות, ולכן אם מיעט
את ענביו כשר.
דוחה הגמרא: **לֹא, דְּכוּלֵּי עָלְמָא** – בין לרבי אלעזר ברבי צדוק ובין
לרבנן **לֹא אַמְּרִינַן יֵשׁ דְּחוּי אַצֵּל מִצְוֹת,** וכולי עלמא סוברים שלולב
צריך אגד, **וְהָכָא בְּמִילְּתָא לוּלָב מִסּוּכָּה קָא מִיפַּלְגִי, מַר** – רבי אלעזר
ברבי צדוק **סָבַר, יָלְפִינַן לוּלָב מִסּוּכָּה** בבנין אב, הואיל וסוכה
בעשייה ולולב בעשייה, וכשם שבסוכה יש פסול 'תעשה ולא מן
העשוי' שהרי נאמר בה 'תעשה', כך גם בלולב יש פסול זה,
ולפיכך פסל כשמיעט את הענבים ביום טוב, משום שכיון שאגד
את הלולב [שהוא עשייתו] בפסול, כשהיו ענבים בהדס, אם מיעט
את הענבים נעשה כשר מאליו ופסול משום תעשה ולא מן העשוי.
וּמַר סָבַר – וחכמים סוברים, **לֹא יָלְפִינַן לוּלָב מִסּוּכָּה, וְאִיבָּעֵית**
אֵימָא, אִי הוה סָבְרָא לָן שלוּלָב צָרִיךְ אֲגֻדָּה, ונמצא ששייכת עשייה
בלולב, **דְּכוּלֵּי עָלְמָא** היו מודים **שיָּלְפִינַן לוּלָב מִסּוּכָּה** בבנין אב
שגם בלולב יהיה פסול 'תעשה ולא מן העשוי'. **וְהָכָא בְּלוּלָב צָרִיךְ**
אֲגֻדָּה קָא מִיפַּלְגִי, שרבי אלעזר ברבי צדוק סובר שלולב צריך אגד
ולכן גם לומד לולב מסוכה שהוא נפסל משום תעשה ולא מן
העשוי, ופוסל אם מיעט את הענבים לאחר האגד. וחכמים סוברים
שאינו צריך אגד, וכיון שאין דין עשייה בלולב, לא שייך בזה פסול
תעשה ולא מן העשוי, ואף אם מיעט את הענבים לאחר שאגדם,
כשר. **ומחלוקתם היא בְּפִלּוּגְתָּא דְּהַנֵּי תַּנָּאֵי, דִּתְנַיָא, לוּלָב,** בין
שהוא **אָגוּד** עם ההדס והערבה, **בֵּין שֶׁאֵינוֹ אָגוּד, כָּשֵׁר. רַבִּי יְהוּדָה**
אוֹמֵר, אָגוּד כָּשֵׁר, שֶׁאֵינוֹ אָגוּד פָּסוּל. וחכמים סוברים כתנא קמא
דברייתא שלולב אינו צריך אגד, ורבי אלעזר סובר כרבי יהודה.
מבארת הגמרא: **מַאי טַעֲמָא דְּרַבִּי יְהוּדָה** שפוסל לולב שאינו אגוד
עם ההדס והערבה, משום **שלִּיף** בגזירה שוה **לְקִיחָה לְקִיחָה**
מֵאֲגוּדַּת אָזוֹב, כְּתִיב הָכָא לגבי לולב, **'וּלְקַחְתֶּם לָכֶם בַּיּוֹם הָרִאשׁוֹן**
וגו' כַּפֹּת תְּמָרִים וַעֲנַף עֵץ עָבֹת וְעַרְבֵי נָחַל' (ויקרא כג מ) **וּכְתִיב הָתָם**
(שמות יב כב) **'וּלְקַחְתֶּם אֲגֻדַּת אֵזוֹב', מָה לְהַלָּן לגבי אזוב הלקיחה**
צריכה להיות **בַּאֲגוּדָּה** כלשון הכתוב 'אֲגֻדַּת אֵזוֹב', **אַף כָּאן** לגבי
לולב הלקיחה צריכה להיות בַּאֲגוּדָּה עם שאר המינים. וְטעמם של
רַבָּנָן שמכשירים את הלולב אף אם לא אגדו, משום **שלֵּית לְהוּ** את

המשך בעמוד קעח

הגזירה שוה לְקִיחָה, ואין אדם דן גזירה שוה אלא אם למדה מרבו ורבו מרבו עד משה רבינו, שמא מקראות הללו לא נכתבו לדרוש גזירה שוה.

מבררת הגמרא: מַאן תָּנָא לְהָא דְּתָנוּ רַבָּנָן – כפי איזה תנא שנו רבנן את הדין שלוּלָב מִצְוָה לְאוֹגְדוֹ, וְאִם לֹא אֲגָדוֹ כָּשֵׁר. מַנִּי, אִי כדעת רַבִּי יְהוּדָה שסובר שחייבים לאגוד את הלולב, אם כן כִּי לֹא אֲגָדוֹ אֲמַאי כָּשֵׁר, הרי דין אגד נלמד מהפסוקים ומעכב. וְאִי רַבָּנַן שלא דורשים את הגזירה שוה, מַאי מִצְוָה קָא עָבִיד – איזה מצוה הוא עושה כשאוגד את הלולב, הרי לולב אינו צריך אגד. מבארת הגמרא: לְעוֹלָם הברייתא כְּרַבָּנַן, וְגם רבנן סוברים שיש מִצְוָה לאגוד את הלולב לכתחילה מִשּׁוּם ״זֶה אֵלִי וְאַנְוֵהוּ״, שיש מצוה להתנאות במצוות, ולולב אגוד עם מיניו נאה יותר מלולב שאינו אגוד, שאין ענפי הערבה מתפזרים לכאן ולכאן.

שנינו במשנה: אוֹ שֶׁחָיוּ עֲנָבָיו של ההדס מְרוּבִּין מעליו, פסול: אָמַר רַב חִסְדָּא, דָּבָר זֶה רַבִּינוּ הַגָּדוֹל – רב אָמְרוֹ, וְהַמָּקוֹם – הקדוש ברוך הוא יְהֵא בְּעֶזְרוֹ, לֹא שָׁנוּ שכשענביו מרובות מעליו פסול, אֶלָּא שענביו כולם בְּמָקוֹם אֶחָד, אֲבָל אם הענבים מפוזרים בִּשְׁנַיִם אוֹ שָׁלֹשָׁה מְקוֹמוֹת בהדס, אף אם הם מרובות מעליו כָּשֵׁר. אָמַר לֵיהּ רָבָא,

גם אם הענבים מפוזרים בִּשְׁנַיִם וּשְׁלֹשָׁה מְקוֹמוֹת אם הם מרובים מהעלים חֲוֵי ההדס נראה כְּמִנּוֹמָר בגוונים שונים, שהרי הענבים שחורות והעלים ירוקים, וּפָסוּל משום שאינו הדר. אֶלָּא אִי אִתְּמַר דברי רב, הָכִי אִתְּמַר, שנינו במשנה אוֹ שֶׁהָיוּ עֲנָבָיו מְרוּבִּין מֵעָלָיו פָּסוּל, אָמַר רַב חִסְדָּא, דָּבָר זֶה רַבִּינוּ הַגָּדוֹל אָמְרוֹ וְהַמָּקוֹם יְיֻשַּׁב בָּעֲזָרוֹ, לֹא שָׁנוּ שפסול כשענביו מרובות מעליו, אֶלָּא אם הָיוּ עֲנָבָיו שְׁחוֹרוֹת שכבר התחילו להתייבש [שמתחילה הענבים ירוקות ואחר כך משחירות], אֲבָל אם עֲנָבָיו יְרוּקוֹת, מִינֵי דְּהֲדֵם הוּא – הרי הם כמין ההדס, שהרי מראה הענבים שוה למראה העלים ואינו נראה כמנומר, וְכָשֵׁר אף אם ענביו מרובים מעליו. אָמַר רַב פָּפָּא, ענבים אֲדוּמּוֹת כָּעֲנבים שְׁחוֹרוֹת דָּמְיָין – אינם מין ירוק אלא זו היא תחילת שחרוריתן וכשיתייבשו עוד מעט יהיו שחורות, ופוסלים הם את ההדס אם הם מרובים מהעלים, דְּאָמַר רַבִּי חֲנִינָא לענין דם נדה, חַאי דָּם שָׁחוֹר, טמא הוא, משום שדם אָדוֹם הוּא במקורו, אֶלָּא שֶׁלָּקָה – שהתקלקל ומחמת כן הושחר, ומכך למד רב פפא לענין ענבי ההדס שאדומות כשחורות.

שנינו במשנה: אם היו ענבי ההדס מרובות מעליו, פסול, אבל אם מְיַעֲטָן כָּשֵׁר: מבררת הגמרא: דְּמַעֲטִינְהוּ לענבים אִימַּת – מתי מיעטם, אִילֵּימָא מִקַּמֵּי(ה) דְּלֶאֱגַדֵיהּ – אם נאמר שמיעטם קודם שאגד את ההדס עם הלולב, פָּשִׁיטָא שכשר ומה החידוש בזה, הרי אין בו פסול 'תעשה ולא מן העשוי', כיון שמיעט קודם שאגד, וגם אין בו פסול נדחה, כיון שלא היה פסול בשעה שהיה ראוי למצוה, אֶלָּא צריך לומר שמיעטם לְבָתַר דְּלֶאֱגַדֵיהּ – אחרי שאגד את ההדס עם הלולב, ובאה המשנה לחדש שלא לומדים לולב מסוכה שיהיה בלולב פסול 'תעשה ולא מן העשוי'. שואלת הגמרא: מכל מקום יש לפסול משום שְׁחִוּי מֵעִיקָּרָא הוּא – שהרי בשעה שאגד את הלולב היה ההדס פסול, וכיון שנדחה שוב אינו חוזר ונעשה כשר, וממה שהמשנה מכשירה הדס זה תִּפְשׁוֹט מִינָּהּ שאף אם נאמר שיש דין דיחוי במצוות, שדבר שאינו ראוי למצוותו שוב אינו חוזר ונראה [שהסתפקנו בזה לעיל (ע"א)] מכל מקום דְּחוּי מֵעִיקָּרָא – דבר שמעולם לא היה ראוי למצוותו, לֹא חֲוֵי דְּחוּי, אלא הוא חוזר ונראה, ורק אם מתחילה היה ראוי למצוה, כגון שבשעת האגד ובתחילת יו"ט היה ההדס כשר ואחר כך ביו"ט נקטם ראשו, יש דין דיחוי שאינו חוזר ונראה. דוחה הגמרא: לְעוֹלָם מדובר במשנה כשמיעט את ענבי ההדס בָּתַר דְּאֶגַדֵיהּ – אחרי שאגדו עם הלולב, וְקָסָבַר התנא במשנה שֶׁאֶגֶד הלולב עם מיניו חֲזָמָה בָּעָלְמָא – הכנה בלבד הוּא, וְחֲזָמָה בָּעָלְמָא לָאו כְּלוּם הוּא – אינו נחשב בהכנה זו שנקרא שם לולב עליו, ולכן אף שהיו בו ענבים אחר שאגדו אינו נחשב דיחוי. אבל אם היו בו ענבים אחרי שנכנס יו"ט, ובשעת כניסת יו"ט היה הלולב פסול, הרי זה נחשב דיחוי ויש להסתפק אם יש דיחוי אצל מצוות, ואף שהיה דחוי מעיקרא, אינו חוזר ונראה.

שנינו במשנה: וְאֵין מְמַעֲטִין את הענבים המרובים מן העלים בְּיוֹם טוֹב: מדייקת הגמרא: הָא אם עָבַר על האיסור וְלִקְּטָן לענבים ביום טוב כדי למעטם מַאי, כָּשֵׁר. מבררת הגמרא: דְּאֶשְׁחוֹר אִימַּת – מתי השחירו הענבים שמחמת כן נפסל ההדס [שהרי כל זמן שהם ירוקים ההדס כשר כפי שהתבאר לעיל], אִילֵּימָא דְּאֶשְׁחוֹר מֵאֶתְמוֹל – קודם יום טוב, אם כן ההדס דָּחוּי מֵעִיקָּרָא הוּא, שמעולם לא היה ראוי למצוה, שמשעה שהגיע זמן המצוה היה פסול, ואף על פי כן אם עבר ולקטם כשר, אם כן תִּפְשׁוֹט מִינָּהּ, לגבי דְּחוּי מֵעִיקָּרָא דְּלֹא חֲוֵי דְּחוּי, ואף אם נאמר שיש דין דיחוי אצל מצוות, מכל מקום זהו רק בדבר שהיה נראה למצוה ונדחה, אבל אם היה דחוי מעיקרא, חוזר ונעשה ראוי. אֶלָּא לָאו כדי שלא נפשוט כן, תפרש שמדובר במשנה דְּאֶשְׁחוֹר הענבים בְּיוֹם טוֹב, שמתחילה בכניסת יום טוב היה ההדס ראוי למצוה, ואחר כך נדחה מחמת שהשחירו הענבים, ועכשיו שתלש מהם ומיעטם, שוב נראה, הרי נִרְאֶה וְנִדְחֶה הוּא, ואם כן שָׁמְעַתְּ מִינָּהּ – נשמע מדברי המשנה שנִּרְאֶה וְנִדְחֶה חוֹזֵר וְנִרְאֶה, וכשר למצוה. דוחה הגמרא: לֹא, לְעוֹלָם דְּאֶשְׁחוֹר הענבים מֵעִיקָּרָא קודם יום טוב, ואכן את הדין שְׁחִוּי מֵעִיקָּרָא דְּלֹא חֲוֵי דְּחוּי, תִּפְשׁוֹט מִינָּהּ – אפשר לפשוט ממשנתינו, שאף על פי שבכניסת היום לא היה ההדס ראוי למצוותו מפני שהיו ענביו מרובים מעליו, מכל מקום אם מיעט את הענבים, הרי הוא כשר. אֲבָל את הדין שנִּרְאֶה וְנִדְחֶה חוֹזֵר וְנִרְאֶה, שהוא יותר חידוש לֹא תִּפְשׁוֹט ממשנתינו, שיש להעמידה באופן שהשחירו הענבים לפני יו"ט.

תָּנוּ רַבָּנָן, הדס שהוא פסול מחמת שענביו השחורות מרובות מעליו, אֵין מְמַעֲטִין את ענביו בְּיוֹם טוֹב כדי להכשירו, כדברי המשנה. מְשׁוּם רַבִּי אֱלִיעֶזֶר בְּרַבִּי שִׁמְעוֹן אָמְרוּ, מְמַעֲטִין אותו אפילו ביום טוב. מקשה הגמרא: איך מתיר רבי אלעזר ברבי שמעון למעט את ענבי ההדס לכתחילה ביום טוב, וְהָא קָא מְתַקֵּן מָנָא – והרי הוא מתקן כלי בְּיוֹם טוֹב, שהרי ההדס היה פסול ובלקיטה הוא מכשירו. מתרצת הגמרא: אָמַר רַב אַשִׁי, כְּגוֹן שֶׁלִּקְּטָן לענבים הללו מההדס לְצורך אֲכִילָה, ולא כדי להכשיר את ההדס, וְרַבִּי אֱלִיעֶזֶר בְּרַבִּי שִׁמְעוֹן סָבַר לָהּ כַּאֲבוּהּ, דְּאָמַר דָּבָר שֶׁאֵין מִתְכַּוֵּין מוּתָּר – הרשה פעולה אף שנעשה על ידה דבר איסור, אם אינו מתכוין לדבר האסור, מותר לעשות כן, ואף כאן מותר ללקוט את הענבים כשכוונתו לאכילה ולא כדי להכשיר את ההדס, אף שבכך מכשיר את ההדס. מקשה הגמרא: וְהָא אַבָּיֵי וְרָבָא דְּאָמְרֵי תַּרְוַיְיהוּ, מוֹדָה רַבִּי שִׁמְעוֹן אף שהוא מתיר דבר שאין מתכוין, מודה הוא שאסור בְּפִסְיק רֵישֵׁיהּ וְלֹא יָמוּת [באומר אחתוך את ראש הבהמה ואין כוונתי שתמות] כלומר פעולה שבהכרח גורמת לדבר איסור, אף על פי שאינו מתכוין לאיסור, הרי זה כאילו התכוין לה בפירוש ואסורה אף לדעת רבי שמעון, ולא התיר רבי שמעון אלא בדבר שספק אם תיעשה מלאכה מכח מעשיו, ואם כן אף כאן היה עליו לאסור ללקט את ענבי ההדס אף שכוונתו לאכילה, כיון שבלקיטתו מכשיר בודאי את ההדס. מתרצת הגמרא: הָכָא בְּמַאי עָסְקִינַן, דְּאִית לֵיהּ הוֹשַׁעְנָא אַחֲרִיתֵי – שיש לו הדס אחר לצאת בו, וכיון שאינו צריך את ההדס הזה לצורך המצוה, אלא לוקט את ענביו לצורך אכילה, אין כאן תיקון כלי כלל.

תָּנוּ רַבָּנָן, הוּתַּר אֲגֻדּוֹ – הותר הקשר של אגד הלולב בְּיוֹם טוֹב אסור לקשור כדרכו את שני ראשיו יחד, מפני שהוא קשר של קיימא שאינו עתיד להתירו עולמית, אלא אוֹגְדוֹ בכריכה בעלמא כְּמוֹ שעושים לַאֲגוּדָּה שֶׁל יָרָק – שכורך את החוט סביב ותוחב את ראש החוט בתוך הכריכה. שואלת הגמרא: וְאַמַּאי – מדוע כורכו באגודה של ירק שהוא קשר חלש, לְיַעְנְבֵיהּ מֵיעָנֵב – הרי יכול לקשור קשר של עניבה שהוא רק חצי קשר, והוא מתקיים יותר מהכריכה, ואין בה איסור מלאכה בשבת ויום טוב. מתרצת הגמרא: הָא מַנִּי רַבִּי יְהוּדָה הִיא, דְּאָמַר קשר של עֲנִיבָה קְשִׁירָה מֶעֱלַיְיתָא הִיא, ואסורה בשבת ויום טוב. מקשה הגמרא: אִי הברייתא רַבִּי יְהוּדָה היא, מה מועיל מה שכורכו, הרי אֲגֻדּ מֶעֱלַיְיתָא בָּעֵי – יש לאגוד הלולב באגד חזק, שהרי דעתו לעיל (ע"א) שלולב צריך אגד מהתורה שנלמד בגזירה שוה מאגודת אזוב, וכריכה אינה אגד. מתרצת הגמרא: הַאי תַּנָּא דברייתא שסובר שמועיל לאגוד על ידי כריכה, סָבַר לָהּ כְּוָותֵיהּ דרבי יהודה בַּחֲדָא, שעניבה אסורה בשבת בקשירה, וּפְלִיג עֲלֵיהּ דרבי יהודה בַּחֲדָא וסובר שלולב אינו צריך אגד מן התורה, אלא לנוי מצוה בלבד, ולכן יוצא ידי חובה אף שאינו אגוד בקשירה ממש, אלא באגודה של ירק.

משנה

עֲרָבָה גְּזוּלָה, פסולה, שנאמר (ויקרא כג מ) 'וּלְקַחְתֶּם לָכֶם' ודרשו חכמים משלכם. וְכן ערבה יְבֵשָׁה – שיבשו רוב עליה עד שהלבינו פניהם, פְּסוּלָה, משום שאינה הדר. ערבה שֶׁל אֲשֵׁרָה – מאילן שעובדים אותו לעבודה זרה, שטעון שריפה, וְכן ערבה מעץ שֶׁל עִיר הַנִּדַּחַת – עיר של ישראל שהודחו ונתפתו רוב יושביה לעבוד עבודה זרה, וצריך לשרוף את כל הנמצא בה, פְּסוּלָה, שכיון שעומדת לשריפה, נחשבת כשרופה ואין בה שיעור הנצרך לערבה. נִקְטַם רֹאשָׁהּ – ראש הענף של הערבה, פסולה, משום שאינה הדר. נִפְרְצוּ – נשרו רוב עָלֶיהָ, פסולה, משום שאינה הדר. וְכן הַצְּפָצְפָה – מין ערבה, פְּסוּלָה, מהטעם שיבואר בגמרא. אבל

המשך בעמוד קסט

אם הערבה רק כְּמוּשָׁה ועדיין אינה יבשה, כשרה. וְכן ערבה שֶׁנִּשְׁרוּ רק מִקְצַת עָלֶיהָ, כשרה. וְכן ערבה שֶׁל בַּעַל – הגדלה בשדה שלא על הנחל, כְּשֵׁרָה.

גמרא

תָּנוּ רַבָּנָן, ממה שנאמר בתורה 'עַרְבֵי נַחַל' ולא נאמר רק 'ערבי', יש ללמוד שלכתחילה צריך לקחת ערבות הַגְּדֵילִין עַל יד הַנַּחַל של מים. דָּבָר אַחֵר, מלשון 'עַרְבֵי נַחַל' יש ללמוד שֶׁעָלֶה שֶׁלָּהּ – של הערבה צריך להיות מָשׁוּךְ לאורכו, כַּנַּחַל של מים שהוא ארוך, ולא יהיה העלה עגול, ובא למעט צפצפה שעליה עגולים. תַּנְיָא אִידָךְ, ממה שאמרה התורה 'עַרְבֵי נַחַל', אֵין לִי ללמוד שכשרים למצוה אֶלָּא עַרְבֵי נַחַל – הגדילים ממש על הנחל, ואם כן ערבות שֶׁל שדה הַבָּעַל וְערבות שֶׁל [ר'שגדלים ב]הָרִים מְנַיִּין שכשרים למצוה, תַּלְמוּד לוֹמַר 'עַרְבֵי נַחַל' [ר'בלשון רבים] מִכָּל מָקוֹם – לרבות שגם ערבה שאינה גדילה על הנחל כשרה, אלא שלכתחילה יש ליקח ערבה הגדילה על הנחל.